

QARSHI
DAVLAT
UNIVERSITETI

JADIDCHILIK HARAKATI VA UNING TURKIY XALQLAR ADABIYOTIGA TA'SIRINI O'RGANISH MUAMMOSI

(Xalqaro ilmiy konferensiyasi materiallari)

QARSHI - 2023

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

QARSHI DAVLAT UNIVERSITETI

**JADIDCHILIK HARAKATI VA
UNING TURKIY XALQLAR
ADABIYOTIGA TA’SIRINI
O‘RGANISH MUAMMOSI**

(Xalqaro ilmiy konferensiyasi materiallari)

2023-yil 13-oktabr

Qarshi
“Nasaf” NMIU
2023

insoniyat tarixida misli ko‘rilmagan yakrangliklarni keltirib chiqargani sir emas. Akademik Naim Karimov bu haqda shunday yozadi: “O‘tgan asr boshlarida Turkiston xalqining og‘ir iqtisodiy ahvolda yashaganining asosiy sababi o‘lkadagi tuzumning chirigani, mamlakatning bir necha asrlar davomida ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy buhronni boshidan kechirganidir. Lekin shu bilan birga shu davrda ba’zi bir “milliy” odatlar ham bo‘lganki, ular shu og‘ir vaziyatning yanada mushkullanishiga sabab bo‘lmay qolmagan. Agar shu odatlardan biri to‘y bo‘lsa, ikkinchisi giyohvandlik, uchinchisi xotinbozlik va to‘rtinchisi – eng asosiysi esa ilmsizlikdir. Bu qusurlarning hammasi xalqni chirmab tashlagan nodonlikning oqibati edi. Jadid ma’rifatparvarlari ana shu to‘rtta illatga – nodonlik va jaholat oqibatlariga qarshi yakdillik bilan kurash olib bordilar”. Darhaqiqat, jadid ma’rifatparvarlari tomonidan bildirilgan vaqtli matbuotdagi chiqishlar xoh u jiddiy tarza, xoh u kulgili, satirik ruhda bo‘lmasin, qay yo‘sinda bo‘lishidan qat’iy nazar milliy g‘urur va ongni o‘stirish, g‘aflat uyg‘usidan xalqni tezroq uyg‘otish bo‘lgan. Bular u yoki bu tarzda hajv yo‘li bilan ham xalqqa yetkazilib, zora ularga ta’sir qilish maqsadida bitilgan. Mazkur urinishlar darमतurgiyada ham salmoqli o‘rini egallaydi. Behbudiyning “Padarkush”, Qodiriyning “Baxtsiz kuyov”, Avloniyning “Advokatlik osonmi?” asarlaridagi kulgi zamiridagi iztirob ana shu illatlarga qarshi turishga N.Karimov ta’kidlagan 4 ta unsurga qaratilganligi bilan e’tiborga shoyondir. Demak, Ulug‘ Turkiston qayg‘usi millat ziyolilarining birinchi ishi, tashvishi va kelajakka umid hamda ishonchning zaminidir desak, mubolag‘a qilmagan bo‘lamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yo‘ldoshev Q. So‘z yolqini. – T., “G‘.G‘ulom ASN”. 2019. –B.31.
2. Quronov D., Rahmonov B. G‘arb adabiy-tanqidiy tafakkuri ocherki. – T., “FAN”. 2008. – B.55.
3. Nazar Eshonqul. Mendan “men”gacha. – T., “Akademnashr”. 2014. – B.185.
4. Obidjon A. Gulmat Shoshiyning yovvoyi devoni. – T., “Sharq”. 2003. – B.12.
5. Quronov D. va bosh. Adabiyotshunoslik lug‘ati. – T., “Akademnashr”. 2010. – B. 139-140.
6. Homidiy H., Abdullayeva Sh., Ibrohimova S. Adabiyotshunoslik terminlari lug‘ati. – Toshkent: O‘qituvchi, 1970. – B.308.
7. Yo‘ldoshev Q. So‘z yolqini. – T., “G‘.G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi”. 2018. – B.258.
8. Vohidov E. She’r dunyosi. Tanlangan asarlar, 2-jild. – T., “Sharq”. 2001. – B.180.
9. Shukurov N. Jonim – she’riyatim. O‘zbek adabiy tanqidi. Antologiya. – T., “Turon-Iqbol”. – B.104.
10. Karimov N. Uch buyuk siymo. – T., “Mumtoz so‘z”. 2019.

BEHBUDIYNING ADABIY TANQIDGA DOIR QARASHLARI

**Oybarchin ABDULHAKIMOVA,
O‘zbekiston, TDO‘TAU, PhD**

Annotatsiya. Maqolada Mahmudxo‘ja Behbudiyning adabiy tanqidning mohiyati, estetik va ijtimoiy vazifasi, dramatik asarlarning ilmiy tasnifi, teatrning adab va ibrat maktabi sifatida Vatan va millat taraqqiyida tutgan o‘rni haqidagi qarashlari ilmiy baholangan. Adibning “Tanqid – saralamoqdur”, “Teyotr nadur” singari maqolalari zamonaviy milliy tanqid takomilida alohida o‘rin tutishi, muallif adabiy-estetik qarashlarini to‘laqonli ifoda etishi tahliliy asosda dalillangan.

Kalit so‘zlar: tanqid, munaqqid, drama, teatr, adabiy-estetik qarash, metodologiya, tanqidiy fikr.

Zamonaviy o‘zbek tanqidchiligiga milliy uyg‘onish davrida asos solindi. Abdurauf Fitratning o‘zbek mumtoz va milliy uyg‘onish adabiyotiga oid tadqiqotlari, Cho‘lponning mashhur

“Adabiyot nadir”, Abdulla Avloniyning “Sanoe’ nafisa”, Abdurahmon Sa’diyning “Go’zal san’at dunyosida” maqolalari, Vadud Mahmudning adabiy tanqidga oid asarlari ana shunga xizmat qildi. Mazkur mualliflarning faoliyati adabiy tanqid rivojiga samarali ta’sir ko’rsatganini e’tirof etgan holda, ta’kidlash zarurki, Mahmudxo’ja Behbudiyning bu boradagi ishlari alohida e’tiborga molikdir. Zero, professor Begali Qosimov alohida ta’kidlaganidek: “Behbudi adabiy tanqidga katta e’tibor berdi. Navoiydan keyingi bir necha asrlik sukunatdan so’ng Bu sohaning xos xususiyatlarin tayin etib, adabiyotda uning tenghuquqliligi masalasini o’rtaga qo’ydi” [4, 226].

Adabiy tanqidga ta’rif berish ehtiyoji sezilsa, adabiyotshunos olimlaru munaqqidlarimiz bugungi kunda ham Behbudiyning “Tanqid – saralamoqdir” degan iborasini takror va takror tilga oladilar. Negaki, bu ta’rifda adabiy tanqidning nafaqat vazifasi, balki asl mohiyati teran ifodalangan. Ulug’ mutafakkirning shu nomdagi maqolasida esa, ta’bir joiz bo’lsa, adabiy tanqidning barcha zamonlarda ham ahamiyatini yo’qotmaydigan yo’li, yo’rig’i chizib berilgan. Boshqacha aytganda, bu maqolada adabiy tanqidning metodologiyasi puxta va aniq ishlab chiqilgan.

“Sarrolar aqchani, tujjorlar matoni saralaganidek, – deb yozadi muallif, – muharrirlar ham umumiy hol va maishatqa taalluq nimarsalarni saralaydurki, boshqa so’z ila “tanqid” atalur. Masalan, yangi maktab va muallimlari va anda o’qulaturgon kitoblarni ma’nan taftish etib, andagi nuqsonlarni bayon etmoq tanqidur” [1, 173].

Muallif, birinchi navbatda, tanqidning jamiyatda tutgan mavqei, unga munosabat qanday bo’lishi kerakligi masalasiga diqqat qaratadi. Uning fikricha, tanqid – nuqsonlarga munosabat bildirmoqdir. Uni dushmanlik qisatida qabul qilmaslik zarur. Faqat bir sharti bor: tanqidiy fikr shaxsiyatga to’qinmsligi kerak. Lekin biror muallim, mudarris yoki muharrirning qilgan ishlaridan, shaxsiyatidan xaloyiqqa zarar yetadigan bo’lsa, uni tanqid qilish shaxsiy ish bo’lmay, jamiyat uchun foydali yumush hisoblanadi. Demak, Behbudiyning nuqtai nazari bo’yicha, jamiyatga, xaloyiqqa zarar keltirishi mumkin bo’lgan har qanday ish, kim tomonidan sodir etilishidan qat’i nazar, tanqid qilinishi zarur. Muallif faqat adabiy tanqid haqidagina emas, tanqidning barcha yo’nalishlari bo’yicha qamrovli mulohaza yuritadi. Uning fikricha, tanqiddan maqsad islohdur, ya’ni muayyan xato va nuqsonni tuzatmoqdir. Shu bois uni to’g’ri qabul qilish zarur va bu millatning madaniy darajasini ko’rsatuvchi muhim omildir. Lekin muallif bizning xalqimizda tanqidga to’g’ri munosabat shakllanmaganidan afsuslanadi. Mana, bu haqda u nimalarni yozgan: “Bizni(ng) Turkistonda yangi maktablar xeyli bordur. Yangi risola xeyli bosilib turubdur. Jaridalar’ga maqola va she’rlar o’qulub turubdur. Ammo hanuz tanqid davriga yetishganimiz yo’q. Ittifoqo, tanqid shaklinda bir nimarsa yozilsa, bizlarg’a qattiq tegar. Yozganlarimizni(ng) buzuqligi va fikrimizni(ng) xatoligi, ishimizni(ng) noqisligini biror kishi ko’rsatsa, achchig’imiz kelur. Va ul odamni dushman ko’rub, shaxsidan nafrat va fikrig’a norozilik bayon eturmizki, bul bizni(ng) yangidan ishg’a boshlaganimizdan, boshqa til ila noqisligimizdandur” [1, 173].

Behbudiyning yozishicha, millat taraqqiyga erishmog’i, uning madaniy darajasi yuksalmog’i uchun tanqidni to’g’ri qabul qilish, nuqsonlardan to’g’ri xulosa chiqarish zarur. Bunday munosabatning shakllanmagani esa, taassufga loyiqdir. Bu holni tezlik bilan isloh etish kerak. “Biz eskilarni ayblaymizki, – deb yozadi u, – alarg’a islohdan so’zlasak, chiday olmaydurlar. Ammo o’zimizning maktab, risola, tahrir va maslakimizni bir kishi tanqid etdimi, chiday olmaymiz, diqqat ila munaqqid so’zini tinglamaymiz. Munaqqid bizni(ng) to’g’rimizg’a ming so’z ila bayoni mudao etar ekan, biz oni(ng) ichindan o’n so’zini noma’qul topib, yuzig’a urarmiz. Va yoinki vajhsiz oning so’zini raddu o’zig’a e’tiroz etarmiz. Agarda ul desaki, man sizg’a bir ming kalima nasihat yo tanqid so’yladim, durust, o’n kalimasi sizg’a bejo ekanki, qaytib oldim, to’qson to’qqiz kalimasig’a ne dersiz? Na javob berarmiz?” [1, 173-174].

Muallif aksar vatandoshlarining tanqidiy fikrni tinglash, bu haqda chuqur mulohaza yuritish darajasiga erisha olmaganini taassuf bilan qayd etadi. Kavkazlik sayyoh Muhammad Sayyid afandining Turkiston maktablari to’g’risida tanqidiy qarashlari ifodalangan maqolasiga asossiz e’tiroz bildirilganini bunga misol qilib ko’rsatadi. “Oyna” jurnalining 27, 28, 29, 30-sonlarida

bosilgan tanqidiy ruhdagi chiqishiga javoban “Sadoi Turkiston” gazetasida mazkur muallifga va tahririyatga norozilik izhor etilganini “hanuz tanqidga loyiq bo‘la olmaganimiz”ga dalil sifatida keltiradi. Behbudiy bundan quyidagicha xulosa chiqaradi: “...biz hanuz tanqidga layoqat paydo etganimiz yo‘q. Yana qadima kasallarimizdan – “norizo”, “xotiri qolmasinu...” illatlari hanuz ketgani yo‘q... Munday ketabersa, qiyomatdan ming yil so‘ngra-da, Turkistonga taraqqa yo‘q. Agarda “xotir qolmasun” qoidasi maslak tutilsa, matbuotdan qalam tortmoq kerak”.

Tabiiyki, o‘tgan asr avvalida aytilgan bu fikrlar bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini zarracha bo‘lsin yo‘qotgan emas. Adibning estetik konsepsiyasi mohiyatini ifodalagan qarashlari adabiy tanqid shakllanishi va milliy zaminda takomil topishida alohida o‘rin tutdi. Adabiyotshunos Nurboy Jabborov aytganidek: “Mahmudxo‘ja Behbudiy siyosatshunos va publitsist, adib va pedagog, noshir va jurnalist sifatida keng qamrovli faoliyat olib bordi. Har bir ishida bosh mezon millat va milliyat masalalari bo‘ldi” [3, 84]. Shu bois uning adabiyot va teatr tanqidiga doir konseptual fikrlari zamonaviy adabiy tanqidning paydo bo‘lishi va rivojlanishida asos-zamin vazifasini o‘tadi.

Behbudiyning “Teyotr nadur” maqolasi uning adabiy-estetik qarashlarini ancha to‘laqonli ifoda etgani bilan alohida ajralib turadi. Ushbu savolni qo‘yar ekan, muallif “...teyotr ibratnamodur, teyotr va‘zxonadur, teyotr ta‘ziri adabiydur”, deya javob beradi [2, 175]. Teatr xususida turlicha bahslar ketayotgan, yangilikni qabul qilishni istamaydiganlar teatrga qarshilik ko‘rsatayotgan bir kezda Mahmudxo‘ja Behbudiyning bu maqolasi odamlarga chaqmoqdek ta‘sir qildi. Ularni tafakkur qilishga, aql ko‘zini ochishga undadi.

Avvalo, teatrning ijtimoiy, adabiy-estetik vazifasi xususida so‘z ochgan muallif uning “va‘z va tanbeh etuvchi hamda zararlik odat, urf va taomilni qabih va zararini aniq ko‘rsatuvchi” san‘at turi ekanini ta‘kidlaydi. “Hech kimni rioya qilmasdan to‘g‘ri so‘ylaguvchi va ochiq haqiqatni bildiruvchi” ekaniga urg‘u beradi. Taraqqiy qilgan millatlar teatrni ulug‘lar uchun adab va ibrat maktabi deb atashga diqqat qaratadi.

Teatrga ta‘rif berar ekan, Behbudiy uni yaxshi va yomon odatlarni saralaydigan munaqqid, deya baholaydi. San‘atning bu turi, muallif fikricha, alohida ta‘sir quvvatiga ega. Uning yozishicha: “Har kim mundan ta‘sir lanib, yamon odatlarni tark etib, yaxshilikni ziyoda ishlamoqqa sabab bo‘lur” [2, 175].

O‘zbek tanqidchilari orasida birinchilardan bo‘lib muallif dramatik asarlarning ilmiy tasnifi haqida so‘z yuritadi: “Teyotrxona sahnalarinda qo‘yulaturgon asarlar fojea, ya‘ni qayg‘ulik, mazhaka, ya‘ni kulgu, drama, ya‘ni hangomalik bir voqea va hodisani tasvir etib, xaloyiqqa ko‘rsatilur”. Dramatik turning uch janri: 1) fojea (tragediya), 2) mazhaka (komediya), 3) drama haqida so‘z yuritir ekan, Behbudiy ulardan har birining xos xususiyatlari, birini boshqasidan ajratib turuvchi belgilariga alohida e‘tibor qaratadi.

Muallif teatrning hikoyat yoki nasihat kitoblaridan farqi xususida to‘xtalar ekan, san‘atning bu turiga mana bunday baho beradi: “...maxsus bir hodisa va yo voqea va hikoyatni fe‘lan qilib ko‘rsatiladurki, muning ta‘siri eshitkandan ziyodadur”. Drama nazariyotchilarining unda yetakechi unsur harakat ekani haqidagi fikrlariga diqqat qaratilsa, Behbudiyning bundan yuz yil avval bu janrga xos ana shu xususiyatini teran anglagani hayrat va e‘tirofga loyiqdir.

Mazkur maqola so‘ngida Mahmudxo‘ja Behbudiy o‘z qalamiga mansub “Padarkush” dramasi sahna qo‘yilgani, undan kelgan daromadning maktablarga sarflangani xususida ma‘lumot beradi. U o‘z asarini “tanqid etib, buzuq yerini matbuot ila bayon etsalar, toki boisi isloh bo‘linsa”, tarzidagi fikrlarni bildiradi. “Padarkush”ni “...kuldurguchi va ham yig‘latguchi nosih (nasihat asosiga qurilgan – O.A.) va nofe’ (foydali) asardur” deya baho bergan vatandoshlariga minnatdorlik bildirish barobarida, asarning “qabihini yozg‘on kishig‘a ziyodaroq tashakkur aytmoqqa madyun” ekanini ta‘kidlaydi. Shuning o‘ziyoq Behbudiyning o‘zi bildirgan nazariy fikrlarga hayotda qat‘iy amal qilganini, millat manfaatini o‘z shaxsiy qiziqishlaridan ustun qo‘ya olgan ulug‘ siymo bo‘lganini yana bir karra tasdiqlaydi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, milliy uyg‘onish davri o‘zbek adabiyotining yirik namoyandasi Mahmudxo‘ja Behbudiyning tanqid haqidagi qarashlari o‘sha zamonda qanchalik ahamiyatli bo‘lgan bo‘lsa, bugungi kunda ham shunchalik qadrldir. Mutafakkirning tanqidga

doir fikrlari, birinchidan, zamonaviy o'zbek adabiy va teatr tanqidchiligidan shakllanishi va rivojlanishida alohida o'rin tutdi. Ikkinchidan, tanqidchilikning metodologik asoslari ishlab chiqilishiga zamin tayyorladi. Uchinchidan, bugungi yosh avlodning adabiy-estetik va tanqidiy dunyoqarashini o'stirish ishiga munosib hissa qo'shib kelmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Бехбудий Махмудхўжа. Танқид – сараламоқдир. – Танланган асарлар. Тузатилган ва тўлдирилган 3-нашри (Нашрга тайёрловчи, сўзбоши ва изоҳлар муаллифи Б.Қосимов). - Тошкент: Маънавият, 2006.
2. Бехбудий Махмудхўжа. Теётр надур. – Танланган асарлар. Тузатилган ва тўлдирилган 3-нашри. - Тошкент: Маънавият, 2006.
3. Жабборов Нурбой. Маърифат надир. – Тошкент: Маънавият, 2010.
4. Қосимов Бегали. Миллий уйғониш: жасорат, маърифат, фидойилик. – Тошкент: Маънавият, 2002.

FITRAT PUBLISISTIKASINING IJTIMOY-ESTETIK TALQINI

**To'liq KENJAYEV,
O'zbekiston, QarDU, PhD, dots.**

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'zbek adabiyotshunosligida Fitratning publitsistik asarlari tadqiqi haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'z va iboralar: publitsistika, millatparvarlik, adabiyotshunoslik, ijtimoiy-estetik talqin, ilmiylik, badiiylik.

Fitratning publitsistik asarlari o'zining ijtimoiy salmoqqa egaligi bilan ajralib turadi. Mustaqillik yillarida uning "Munozara", "Hind sayyohi", "Oila", "Rahbari najot" va matbuotda e'lon qilingan publitsistik maqolalari jadidchilik harakatining mazmun-mohiyatini chuqurroq anglashga, ijtimoiy davr manzarasini to'laqonli tasavvur qilishga zamin hozirlagan edi. "Munozara", "Hind sayyohi", "Oila" kabi publitsistik asarlarida Fitratning adabiy-estetik dunyoqarashi turli rakursda o'z ifodasini topgan. Chunki mazkur asarlarda adibning yozuvchilik, shoirlik, dramaturglik faoliyatiga xos adabiy uslub xossalari zohir bo'lgan bo'lsa, publitsistik maqolalari orqali jamiyatning ma'rifatparvar kishisi sifatida tanilgan. Olimning mana shunday serqirra faoliyati har jihatdan millat ma'naviyatini yuksaltirishda tayanch maqomida bo'lib kelgan. Mustaqillik davrida Fitratning publitsistik adabiy merosiga munosabat tubdan o'zgardi. Qator adabiyotshunoslar tomonidan ushbu merosni qayta tiklash va nashr etish ishlari amalga oshirildi. Negaki, publitsistika adib adabiy merosining bir qismi o'laroq o'sha davr adabiy muhitining asl bahosini berishda, taloto'plarni, ijtimoiy sharoitni haqqoniy yoritishga asos edi. Qolaversa uning publitsistik asarlari va maqolalariga tayanib badiiy va ilmiy tadqiqotlarini o'rganish an'anasi shakllangan edi. Fitratning ijtimoiy faoliyati, jadidchilik harakati, adabiy-estetik, siyosiy, iqtisodiy, ma'rifiy qarashlari va tanqidiy tafakkuri ilk bor uning publitsistikasida o'z tasdig'ini topdi. Jadid adabiyoti bilimdoni B. Qosimov bu haqida shunday yozadi: "Fitrat ijodiy merosining muhim qismini uning nasriy asarlari va publitsistikasi tashkil qiladi. U o'z hayoti davomida yuzlab jangovar maqolalar, o'nlab ijtimoiy keskir risolalar, hikoyalar yaratdi. Birgina Turkiston matbuoti emas, Afg'oniston, Hindiston, Turkiya, Kavkaz, Volgabo'ii matbuotida faol ishtirok etdi. Uning ilk risolalari ("Munozara", "Bayonoti sayyohi hindi", "Oila", "Rahbari najot" kabi) fors tilida yozilgan. Bularning to'rttalasi ham bugungi kunda o'zbekchalashtirilib, nashr qilingan va ko'tarib chiqqan mavzu-masalasiga ko'ra deyarli har biri voqea sifatida qabul qilingan edi"[1, 382]. Haqiqatdan ham, Fitratning publitsistik ishlari jamoatchilik tomonidan katta qiziqish bilan kutib olingan.

Ko'rinadiki, B.Qosimov yozganidek, Fitratning ilk qarashlari uning publitsistik ruhda bitilgan nasriy asarida o'z ifodasini topgan edi. Ya'ni, mudarris va farangi kabi tipik obrazlar

MUNDARIJA

	Fidoyi ma'rifatparvarlar faoliyati – ilmiy tadqiqotlar ko'zgusida	3
1-SHO'BA: O'ZBEK MUMTOZ ADABIYOTI VA JADIDCHILIK MASALALARI		
Nurboy Jabborov,	Turkiston matbuotida millat va milliyat masalalarining yoritilishi.....	5
Islam Jemeney	Jadid estetikasining shakllanishi.....	9
Uzoq Jo'raqulov	Ismoil Gasprinskiyning Alisher Navoiy ijodiga munosabati	16
Zaynabidin Abdirashidov	Fitrat – mashrabshunos.....	20
Rashid Jumayev	Yo'l obrazi: an'ana va novatorlik.....	23
Odiljon Avaznazarov	Jadid she'riyatida mumtoz an'analar takomili.....	26
Zilola Namozova	Muhsiniy she'riyatida ijtimoiy muhit talqini.....	29
Furqat To'xtamurutov	Komil Xorazmiy masnaviylarining g'oyaviy-badiiy xususiyatlari.....	32
Dilnoza Xudayarova	Komil Xorazmiyning ijtimoiy-falsafiy qarashlari to'g'risida	36
Nigora Bo'tayeva	Jadidchilik hamda mumtoz adabiyotning uyg'unlashuvi.....	38
Baxtiyor Siddiqov	Salohiyning gul va bulbul obrazi jadid adabiyoti namoyandasi Abdulla Avloniy talqinida.....	40
Surayyo Shodiyeva	Navoiyning forsiy merosi Fitrat talqinida.....	42
Yusuf Amonov	Komil Xorazmiy ijodida an'anaviy poetik obrazlar tadriji	43
Ziyadulla Kenjayev		
Muhayyo Yaminova		
2-SHO'BA. JADIDCHILIK G'OYALARI VA YANGI O'ZBEK ADABIYOTI		
Nafas Shodmonov	Behbudiy publitsistikasining mavzuiy xarakteri.....	46
Gulnoza Ernazarova	Jadidchilik va milliy adabiyot.....	52
Shahobiddin Nuriddinov	Miskinning ma'rifiy qarashlari.....	56
Orzigul Hamroyeva	Fitratning adabiy tur va janrlarga munosabati.....	59
Gulchehra Imomova	Jadid hikoyalarida milliylik va an'analar talqini.....	62
	Uslubning ko'chimga asoslangan xususiy hollari abdurauf fitrat talqini.....	67
H.P.Eshonqulov	Ikki jadid munavvari – Hamza va Cho'lpon munosabatlari xususida.....	69
Otabek Jo'raboyev	Cho'lpon va jadidchilik.....	73
Shahlo Hojiyeva	O'zbek dramaturgiyasi rivojida Hamzaning o'rni.....	75
Saodat Mo'minova	Adabiy-estetik tafakkur – poetik obraz yangilanishi asosi....	78
Dildora Raxmonova		
Abdumurod Arslonov,		
Nodira Egamkulova	Turkistonda milliy matbuot va adabiyot.....	80
	Is'hoqxon To'ra Ibrat she'riyatining mavzu ko'lami va janr xususiyatlari.....	84
Ozodaxon Boltaboyeva	Jadid hajviyotining rivojlanish bosqichi.....	86
Gulruxbegim Ravshanova	Behbudiyning adabiy tanqidga doir qarashlari.....	89
Oybarchin Abdulhakimova	Fitrat publitsistikasining ijtimoiy-estetik talqini.....	92
To'lqin Kenjayev		
Shahnoza Qahhorova,		
Farhod Qiyomov	Usmon Nosir adabiy merosining tasnifiy tahlili.....	95
Shohida Karamova	Barmoq – milliy she'riyatimizning asosiy vazni.....	100
Nilufar Sultonova	Jadid romanlarida badiiy modifikatsiya.....	102
	Hamza she'rlarida zamondosh ayollar obrazi ("Oymisan yo qamara..." she'ri tahlili misolida).....	105
Nodira Xolikova		
G'iyosiddin Shodmonov,		
Shohista Shermamatova	Jadidlar ijodida ziyoli obrazi.....	108
Maxsuda Berdimuratova	Jadid dramaturgiyasida inson va istiqlool konsepsiyasi (Behbudiy va Fitrat dramalari misolida).....	111
Normurod Avazov,	Jadid adiblarning ijodida millat talqini.....	114